

Lilijana Urlep

mag. znanosti, arhivistka

Nadškofijski arhiv Maribor, Slomškov trg 20, SI – 2000 Maribor

e-naslov: lilijana.urlep@nadskofija-maribor.si

PRIKLJUČITEV IN CERKVENOUPRAVNA UREDITEV PREKMURJA PO PRIKLJUČITVI H KRALJEVINI SHS V VIRIH NADŠKOFIJSKEGA ARHIVA MARIBOR

1 UVOD

Avgusta 1919 je bilo Prekmurje priključeno h Kraljevini SHS, s čimer je bilo po skoraj tisočletju ponovno združeno z osrednjeslovenskim prostorom oziroma matično domovino. Kljub formalnopравни priključitvi je v cerkvenoupravnem smislu še štiri leta ostalo pod sombotelsko škofijo. Do dokončne rešitve vprašanja cerkvene pripadnosti in uprave v Prekmurju je prišlo leta 1923, ko je bil lavantinski škof Andrej Karlin (1923–1933) imenovan za apostolskega administratorja. K lavantinski škofiji je bilo priključeno leta 1964, torej čez 41 let. Po letu 1923 je bilo treba v Prekmurju na novo preoblikovati ali uskladiti nekatere župnijske in dekanijske meje, ki se niso ujemale z državnimi mejami. Nova razmejitev med Kraljevino SHS in Madžarsko je nekaj občin in krajev odrezala od njihovih župnijskih središč. Tako so nekatere občine, katerih župnijskih sedeži so ostali na Madžarskem, prišle pod novo jugoslovansko državo, medtem ko so se druge, katerih sedeži so bili na jugoslovanskih tleh, znašle na Madžarskem. Preoblikovanje župnijskih in dekanijskih meja je bilo še zlasti aktualno v nacionalno in versko pisani murskosoboški dekaniji, kjer je prišlo pod upravo lavantinskega škofa precej vernikov madžarske narodnosti, ki večinoma niso znali slovenskega jezika.

V prispevku so predstavljeni viri o priključitvi Prekmurja in o vprašanju cerkvene pripadnosti ter cerkvenoupravne ureditve prekmurskega prostora, ki jih hrani Nadškofijski arhiv Maribor. Primarnih virov o priključitvi Prekmurja h Kraljevini SHS ni, obstaja le nekaj sekundarnih virov. Prav tako ni veliko virov

o tem, kako se je reševalo vprašanje cerkvene pripadnosti. Bolj kvalitativni in kvantitativni so viri o preoblikovanju župnijskih meja in ureditvi dušnega pastirstva v posameznih občinah, odrezanih od svojih župnijskih središč. V tem oziru so še posebej zanimivi dopisi in prošnje vernikov v zvezi z njihovo župnijsko pripadnostjo. Tako so si predvsem verniki madžarske narodnosti želeli, da bi še naprej spadali pod župnije na Madžarskem ali da bi smeli obiskovati bogoslužje v svojih bivših župnijskih cerkvah, čemur pa ne državna in ne cerkvena oblast nista bili posebej naklonjeni. V procesu preoblikovanja župnijskih meja je prišlo tudi do poskusov ustanavljanja novih župnij oziroma ekspozitur, ki so le redko potekali brez težav. Viri tudi kažejo, da se navezanost na staro stanje ni kazala samo pri vernikih, temveč tudi pri duhovnikih, kar je med prvo kanonično vizitacijo opazil tudi škof Karlin.

2 CERKVENOUPRAVNA UREDITEV V PREKMURJU IN PORABJU PRED PRIKLJUČITVIJO

Pred priključitvijo Prekmurja so tamkajšnji verniki spadali pod sombotelsko škofijo, ki jo je leta 1777 z dovoljenjem papeža Pija VI. (1775–1799) ustanovila vladarica Marija Terezija (1740–1780). V novoustanovljeni škofiji so bili združeni vsi prekmurski Slovenci, ki so prej spadali pod zagrebško in györsko škofijo.

Slovenci v sombotelski škofiji so v letih pred vojno večinoma živeli v treh dekanijah. To so bile dekanije Dolnja Lendava v zalski in Murska Sobota ter Šentgotard ali Monošter v železni županiji. Murska Sobota je spadala pod arhidiaconat Őrség/Stražna krajina, Lendava pod dolnjelendavski arhidiaconat, Monošter pod Némétújvár oz. Güssing, tudi Novigrad, na današnjem Gradiščanskem. Nekaj občin, ki so pozneje prišle pod Kraljevino SHS, je spadalo pod dekanijo Örseg; gre za župniji Krčica¹ in Hodoš.²

Šematizmi sombotelske škofije ne vsebujejo podatkov o nacionalni pripadnosti vernikov,³ vendar navajajo podatke o cerkvenem jeziku oz. jeziku, ki se je poleg latinščine uporabljal pri bogoslužju ali verskih obredih. Glede na podatke iz sombotelskega šematizma za leto 1914 se je v murskosoboški dekaniji slovenščina (mišljena je prekmurščina) uporabljala kot cerkveni jezik v župnijah Tišina, Gornja Lendava/Grad, Martjanci, Pertoča, Gornji Petrovci, Pečarovci in Cankova. V župnijah Murska Sobota in Sv. Benedikt – Kančevci sta se pri bogoslužju uporabljali slovenščina in madžarščina, v župniji Sv. Jurij slovenščina in nemščina. V sedmih od desetih župnij v soboški dekaniji je bila sloven-

¹ Omenja se tudi kot Kerca.

² *Schematismus Cleri Dioecesis Sabariensis pro Anno Domini 1914*, Sombotel 1914 (dalje: *Schematismus Cleri Dioecesis Sabariensis*).

³ Študijo o nacionalni pripadnosti prebivalcev Prekmurja in Porabja je na osnovi popisov prebivalstva sestavil Matija Slavič. Glej: Matija Slavič, *La question du Prekmurje, de la Styrie et de la Carinthie. De la Statistique du Prekmurje*, Pariz 1919.

ščina – poleg latinščine – edini cerkveni jezik, medtem ko se je v preostalih treh uporabljala skupaj z madžarščino ali nemščino.⁴

Precej bolj pestra je bila situacija v dekaniji Dolnja Lendava, kjer se je slovenščina kot edini cerkveni jezik uporabljala samo v Bogojini in Črenšovcih. V župnijah Dolnja Lendava, Turnišče in Beltinci sta bila v uporabi slovenski in madžarski jezik, pri čemer je bila v Dolnji Lendavi na prvem mestu madžarščina, v preostalih dveh slovenščina. V župnijah Dobrovnik, Csesztreg, Szentgyörgyvölgy in Rédics, zadnje tri ležijo danes na Madžarskem, so uporabljali samo madžarščino.⁵

Slovenščina se je kot cerkveni jezik uporabljala tudi v Porabju, v šentgotardski dekaniji je to veljalo za župnije Dolnji Senik, Gornji Senik, Števanovci (Apátistvánfalva), Markovci⁶ in Veliki Dolenci.⁷

Razmere v soboški in lendavski dekaniji so se nekoliko razlikovale. Medtem ko so v lendavski dekaniji prevladovali rimokatoličani, je bila soboška dekanija v tem oziru veliko bolj pisana. Evangeličani so prevladovali v župnijah Sv. Benedikt - Kančevci, Martjanci, Gornji Petrovci in Pečarovci. V Gornjih Petrovcih in Kančevcih so rimokatoličani predstavljali le 12,7 % oz. 21,5 % vsega prebivalstva. Podobna situacija je bila tudi v Krčici in Hodošu, kjer so bili katoličani napram večinskemu prebivalstvu evangeličanske vere prav tako v manjšini.⁸

Pisano podobo je dopolnjevalo prebivalstvo judovske veroizpovedi. V Murski Soboti in Dolnji Lendavi, kjer so imeli svojo versko občino in sinagogo, so predstavljali skoraj 4 % vsega prebivalstva.⁹

Zanimivo je, da so duhovniki, ki so bili povezani z Ivanocijevim krogom in ki so si po vojni prizadevali za priključitev Prekmurja h Kraljevini SHS: Ivan Baša (Bogojina), Jožef Sakovič (Turnišče), Štefan Kühar (Beltinci), Jožef Klekl st. (Črenšovci), delovali predvsem v lendavski dekaniji. Izjemo je predstavljal le Jožef Klekl ml., ki je deloval kot župnik v Velikih Dolencih.

3 PREKMURJE MED PRIKLJUČITVIJO IN LETOM 1923

Po formalnopravni priključitvi Prekmurja h Kraljevini SHS je vprašanje cerkvene uprave in ureditve ostalo nerešeno še nadaljnja štiri leta, pred dokončnimi odločitvami je bilo potrebno izvesti razmejitve med jugoslovansko in madžarsko državo. Do 1. decembra 1923 je Prekmurje v cerkvenoupravnem smislu spadalo pod sombotelsko škofijo, ki je leta 1919 za generalna vikarja imenovala

⁴ *Schematismus Cleri Dioecesis Sabariensis*, str. 93–99.

⁵ Prav tam, str. 109–114.

⁶ Župnija ustanovljena leta 1913, pred tem je spadala pod župnijo Gornji Senik.

⁷ *Schematismus Cleri Dioecesis Sabariensis*, str. 63–66.

⁸ Prav tam, str. 109–114, 93–99 in 85–86.

⁹ Prav tam, str. 96 in 110.

dekana Janoša Slepca (za soboško in dele monoštrske dekanije) in Florijana Strausza (za lendavsko dekanijo).

V obdobju med letoma 1919 in 1933 sta lavantinsko škofijo vodila škofa Mihael Napotnik (1889–1922) in Andrej Karlin (1923–1933), bivši tržaški škof, ki je škofijo prevzel po enoletni sedisvakanci. Pri reševanju problemov, povezanih s cerkveno pripadnostjo in upravo v Prekmurju, se niso angažirale samo cerkvene, temveč tudi civilne oblasti. Med cerkvenimi dostojanstveniki velja izpostaviti ljubljanskega škofa Antona Bonaventuro Jegliča (1898–1930), ki je bil v stikih z Jožefom Kleklom st. (1874–1948), zagrebskega nadškofa Antona Bauerja (1913–1937) kot predsednika jugoslovanske škofovske konference in seveda vaticanskega nuncija Ermenegilda Pellegrinettija.¹⁰

Čeprav so med prekmurskimi in lavantinskimi duhovniki ter škofom obstajali stiki, o čemer pričajo voščila in čestitke škofu Napotniku za rojstni dan ali ob obletnici posvečenja,¹¹ formalne korespondence o povojnih razmerah ali o priključitvi Prekmurja ni. Eno redkih izjem predstavlja poluradno pismo Jožefa Klekla st., ki je avgusta 1919 zaprosil škofa Napotnika za pomoč preganjanim Prekmurcem.¹² Škof se je na njegovo prošnjo odzval in 7. avgusta v škofijskem uradnem listu objavil posebno okrožnico, v kateri je škofljane pozval, naj molijo za Prekmurce.¹³ Škofova okrožnica je dokaz škofove skrbi za usodo Prekmurja, ki je takrat preživljalo težke čase.

Kar se tiče cerkvene pripadnosti, sta se načeloma kazali dve opciji. Po prvi naj bi se Prekmurje pridružilo lavantinski škofiji, po drugi naj bi prišlo do oblikovanja samostojne škofije ali vsaj samostojne apostolske administrature, v kateri bi administrator postal eden izmed prekmurskih duhovnikov. Za slednjo se je zelo zavzemal Jožef Klekl st., vendar se ni uresničila.¹⁴

Dokumentacija o reševanju problema cerkvene pripadnosti Prekmurja je v Nadškofijskem arhivu Maribor bolj kot ne skromna. Razloge za to stanje je potrebno pripisati večji angažiranosti drugih jugoslovanskih škofov, veliki vlogi nuncija in menjavi na lavantinskem škofijskem sedežu.

Prvi tozadevni spisi načeloma segajo v leto 1923. 14. avgusta 1923 je lavantinski škofijski ordinariat – ne samoiniciativno, ampak na podlagi več prispelih dopisov s strani civilnih oblasti, ministrstvu ver v Beogradu predlagal, naj lavantinski škofiji v Prekmurju pripadejo vse katoliške župnije v generalnih vikariatih Murska Sobota in Dolnja Lendava. V predlogu se poleg tega kaže tudi težnja po izenačenju državnih in cerkvenih mej. Občine in kraji, ki so po razmejitvi

¹⁰ Prim. Franc Kuzmič, Pregled cerkvene uprave v Prekmurju v obdobju nastajanja kraljevine SHS, v: ČZN 25 (1989), št. 2, str. 152; Jegličev dnevnik: znanstvenokritična izdaja (ur. Blaž Otrin in Marija Čipić Rehar), Celje–Ljubljana 2015, str. 832, 847.

¹¹ NŠAM, Zapuščine škofov, Napotnik, Mihael, šk. 17.

¹² NŠAM, Škofijska pisarna, Protokoli škofijske pisarne, Protokol za leto 1923, št. 3572.

¹³ Oglasnik lavantinske škofije, l. 1919, št. VI/49, str. 71–72.

¹⁴ Vinko Škafar, Klekl in delo za samostojno apostolsko administraturo, v: *Klekl simpozij* (ur. Edo Škulj), Celje 1995, str. 189.

prišli pod madžarsko ali avstrijsko državo, naj bi se izločili iz dotedanjih župnij in vključili v nove župnije ter škofije. Pri tem je še zlasti zanimiva omemba kraja Toka/Tauka v današnjem avstrijskem Porabju. V tem kraju sta živela dva posestnika, ki sta pred tem spadala od župnijo Gornja Lendava, po novi razmejitvi pa sta pristala na avstrijski oz. natančneje na gradiščanski strani.¹⁵

Že pred tem je ministrstvo za notranje zadeve marca leta 1923 poslalo dopis ministrstvu za zunanje zadeve, v katerem ga je obvestilo o nerešenih mejnih vprašanjih. V Prekmurju se je problem kazal pri župnijah na jugoslovanski strani, ki so se preko meje raztezale na madžarsko stran, in obratno. Ministrstvo je predlagalo, naj se na obeh straneh meje deli župnij, ki so pripadli drugi državi, dodelijo tamkajšnjim župnijskim centrom.¹⁶

Oba navedena dopisa iz leta 1923 potrjujeta, da sta civilna in cerkvena oblast sodelovali pri reševanju obmejne problematike in da sta obe težili k poenotenju državnih in cerkvenih meja.

4 PRIHOD POD APOSTOLSKO ADMINISTRATURO LAVANTINSKEGA ŠKOFA

Konec leta 1923 je bil lavantinski škof Andrej Karlin imenovan za apostolskega administratorja ali upravitelja delov krške in sombotelske škofije, ki so prišli pod Kraljevino SHS. Dekret o tem, ki je bil izdan 1. novembra 1923 s strani vatikanskega nuncija Ermenegilda Pellegrinettija v Beogradu, je stopil v veljavo s prvim decembrom istega leta.¹⁷

O spremembah je bil obveščen tudi sombotelski škof, ki je 25. novembra novo stanje potrdil s posebnim dopisom.¹⁸ Formalno je Prekmurje ostalo del sombotelske škofije do leta 1964.

Škof Karlin je že v mesecu novembru poslal pozdravni pastirski pismi duhovnikom in vernikom. 15. novembra je na duhovnike sombotelske in krške škofije naslovil skupno pastirsko pismo, napisano v latinščini, v katerem jim je dal nekaj novih navodil za izvrševanje pastoralne službe (višina štolnine in mašnih stipendij, uporaba obrednikov, vodenje matičnih knjig v slovenščini, plačevanje prispevkov za lavantinsko bogoslovno semenišče itd.).¹⁹ Na podlagi

¹⁵ NŠAM, Škofijska pisarna, F 98 – Prenos škofijskega sedeža in reguliranje škofijskih meja (dalje: NŠAM, Škofijska pisarna, F 98), šk. 2, Dopis lavantinskega škofijskega ordinariata ministru ver v Beogradu o razmejitvi s tujino, 14. 8. 1923, št. 1402/23.

¹⁶ NŠAM, Škofijska pisarna, F 98, šk. 2, Dopis ministrstva notranjih zadev zunanjemu ministru o nerešenih mejnih vprašanjih, 1. 3. 1923.

¹⁷ *Oglasnik lavantinske škofije*, l. 1923, št. XIII/46, str. 69. Že pred tem je bil lavantinski škof 27. septembra imenovan za apostolskega administratorja delov sekavske škofije, ki so prišli pod Kraljevino SHS. NŠAM, Škofijska pisarna, F 98, šk. 2, Imenovanje lavantinskega škofa za administratorja delov sekavske škofije v Kraljevini SHS, št. 3302/23.

¹⁸ NŠAM, Škofijska pisarna, F 98, šk. 2, Obvestilo lavantinskega škofijskega ordinariata ministrstvu ver v Beogradu o obmejnih župnijah, 5. 5. 1924, št. 3979/23.

¹⁹ *Oglasnik lavantinske škofije*, l. 1923, št. XIII/47, str. 69–70.

teh napotkov lahko razberemo, da je želel čim bolj poenotiti izvrševanje pastoralne službe oz. vpeljati lavantinske navade in običaje.

Štiri dne pred tem (11. novembra) je vernikom v Prekmurju poslal posebno pastirsko pismo, napisano v prekmurščini, v katerem se jim je predstavil kot novi škof in jim zagotovil svojo ljubezen in skrb. V pismu jim je zatrdil, da je je njihov strah ali skrb v zvezi s spremembami čisto razumljiv, ker so pač navezani na staro stanje, in jih hkrati poskušal potolažiti, da je do sprememb prišlo samo zato, ker je tako najboljše za Cerkev in vernike.²⁰

Škof Karlin se je s prekmurskimi župnijami seznanil ob prvi kanonični vizitaciji maja 1924.²¹ Gradivo za opravljeno vizitacijo je žal nepopolno, a je mdr. ohranjeno poročilo, ki ga je škof po opravljeni vizitaciji poslal dr. Vojislavu Janjiću, ministru ver v Beogradu. V poročilu je za ljudstvo navedel, da je dobro in verno, za duhovnike pa, da se pri mnogih kaže navezanost na sombotelsko škofijo. Kljub njihovi navezanosti na staro škofijo so se po začetnem nezaupanju z velikim zadovoljstvom oklenili novih cerkvenih oblasti.²² Škofovo mnenje je odličen vir za preučevanje vprašanja, kako so duhovniki in ljudstvo sprejeli spremembo cerkvenih oblasti.

5 NOVO STANJE

S 1. decembrom 1923 so pod apostolsko administraturo lavantinskega škofa prišle naslednje župnije: Tišina, Gornja Lendava/Grad, Sv. Benedikt – Kančevci, Martjanci, Pertoča, Gornji Petrovci/Nedela, Pečarovci, Cankova, Murska Sobota, Sv. Jurij v Prekmurju/Rogaševci (vse iz dekanije Murska Sobota), Bel-tinci, Bogojina, Črenšovci, Turnišče, Dolnja Lendava, Dobrovnik (vse iz dekanije Dolnja Lendava), Veliki Dolenci in Markovci (iz dekanija Šentgotard). Pod Kraljevino SHS je tako prišlo šest od devetih župnij dekanije Dolnja Lendava, deset od desetih župnij dekanije Murska Sobota ter dve župniji iz šentgotardske dekanije. K temu je treba prišteti še deset občin, ki jih je bilo potrebno vključiti v obstoječo župnijsko mrežo:

Občine Lončarovci, Ivanjševci, Središče, Domanjševci (prej pod župnijo Krčica) so prišle pod župnijo Sv. Benedikt - Kančevci;

Občini Hodoš in Krplivnik (prej Hodoš) pod župnijo Veliki Dolenci;

Občina Trdkova (prej pod župnijo Gornji Senik) pod župnijo Gornja Lendava/Grad;

Občina Martinje (prej pod župnijo Gornji Senik) pod župnijo Gornji Petrovci;

²⁰ Prav tam, l. 1923, št. XIII/48, str. 70–76.

²¹ Prav tam, l. 1924, št. IV/20, str. 26.

²² Nadškofijski ordinariat Maribor (NŠOM), Prezidialni spisi, Poročilo škofa Karlina o opravljeni vizitaciji prekmurskih župnij, 20. 6. 1924.

Občina Pince (prej pod župnijo Kerkaszentmiklós) pod župnijo Dolnja Lendava;

Občina Motvarjevci (prej pod župnijo Szentgyörgyvölgy) pod župnijo Dobrovnik.

Hkrati so nekatere občine, ki so pred tem pripadale župnijam s sedežem na jugoslovanskih tleh, prišle pod sombotelsko škofijo oz. tamkajšnje župnije. To je veljalo za občino Verica - Ritkarovci, ki je predhodno spadala pod župnijo Veliki Dolenci, občine v okolici Dobrovnika in prej dolnjelendavski občini Lendvakecskés in Szabólakos.²³

Predlogi za novo župnijsko ureditev so bili izdelani 5. januarja, deset dni pozneje, to je 15. januarja, so začeli veljati.²⁴ Pri preoblikovanju župnijskih meja je stopilo na dan posebno jezikovno/nacionalno vprašanje. Šlo je predvsem za vernike madžarske narodnosti, ki so bili v pridruženih občinah, predvsem v soboški dekaniji, v večini.

6 UREDITEV ŽUPNIJSKIH IN DEKANIJSKIH MEJA

6.1 DEKANIJA DOLNJA LENDAVA

Predvojna dekanija Dolnja Lendava se je po letu 1923 ozemeljsko nekoliko zmanjšala, saj so župnije Csesztreg, Szentgyörgyvölgy in Rédics prišle pod Madžarsko. Do preoblikovanja župnijskih meja je prišlo še pri župnijah Dobrovnik in Lendava. Tako se je občina Pince pridružila Lendavi, Motvarjevci pa Dobrovniku.

V letih po priključitvi sta bili na dolnjelendavskem ozemlju ustanovljeni ekspozituri Hotiza (na ozemlju župnije Lendava) in Velika Polana (na ozemlju župnije Turnišče), prva leta 1924, druga leto pozneje. Navedenima ekspozitura- ma so nekoliko zatem sledile še Kobilje, Dokležovje in Odranci.

Čeprav je bila ustanovitev ekspoziture v Hotizi po spominih Ivana Jeriča povezana z jezikovnim vprašanjem oz. željo slovenskih vernikov po bogoslužju v slovenskem jeziku,²⁵ tega v dopisih med dekanom Slepcom in škofijskim ordinariatom ni zaslediti. Slepcec med vzroki za ustanovitev navaja obsežnost lendavske župnije, veliko število vernikov in preobremenjenost duhovnikov. Obenem tudi omenja, da so že do takrat v Hotizo prihajali kapucini iz Varaždina,²⁶ v čemer bi se lahko skrival namig na jezikovno problematiko.

²³ NŠAM, Škofijska pisarna, F 98, šk. 2, Dopis lavantinskega škofijskega ordinariata ministrstvu za vero o cerkveni razmejitvi s tujino, 5. 4. 1924; Dopis lavantinskega škofijskega urada Pokrajinski upravi za Slovenijo o pastoralni oskrbi prekmurskih župnij in krajev, 18. 1. 1924, št. 4236/23.

²⁴ Gl. priloge, dok. št. 5 in dok. št. 6.

²⁵ Ivan Jerič, *Moji Spomini*, Beltinci 2019, str. 161–162.

²⁶ NŠAM, Škofijska pisarna, D XXV – Dolnja Lendava, šk. 2, 2096/24. Dopisi so iz junija in septembra 1924.

6.2 DEKANIJA MURSKA SOBOTA

V dekaniji Murska Sobota so se na začetku leta 1924 spremenile tako župnijske kot dekanijske meje. Po 15. januarju sta bili župniji Markovci in Veliki Dolenci dodeljeni k dekaniji Murska Sobota. Občine Lončarovci, Ivanjševci, Središče in Domanjševci so prišle pod župnijo Kančevci, Hodoš in Krplivnik pod Velike Dolence. Bivši gornjeseniški občini Trdkova in Martinje sta prišli pod Gornjo Lendavo oz. Gornje Petrovce.²⁷ Pri urejanju pastoralne oskrbe se je kazal tudi jezikovni vidik, saj so bili verniki iz navedenih občin večinoma madžarske narodnosti, kar je želel ordinariat tudi upoštevati.

Pri preoblikovanju župnijskih meja je bilo zelo pestro dogajanje v občinah, ki so pred tem spadale pod župniji Krčica in/ali Hodoš. Župnija Hodoš je bila namreč od 19. stoletja združena z župnijo Krčica. Verniki iz navedenih občin niso imeli enotnega mnenja o tem, h kateri župniji bi želeli pripadati. Tako so verniki, ki so spadali pod Krčico, 24. decembra 1923, torej še pred vzpostavitvijo nove župnijske ureditve januarja 1924, škofijskemu ordinariatu poslali prošnjo, da bi prišli pod župnijo Kančevci in da bi imeli parkrat letno mašo v podružnični cerkvi sv. Martina v Domanjševcih.²⁸ 14. januarja so verniki iz vasi Domanjševci, Lončarovci, Ivanjševci in Središče poslali podobno prošnjo, v kateri so se zavzemali za formalno ohranitev župnije Hodoš in priključitev [celotne/združene župnije] k župniji Kančevci. Na podlagi jezikovne problematike so ostro nasprotovali morebitni priključitvi k župniji Veliki Dolenci, češ da se tamkaj uporablja samo slovenščina.²⁹

Drugačnega mišljenja pa so bili verniki iz Hodoša in Domanjševcev. Ti so 26. januarja 1924 zaprosili, da se ohrani njihova povezanost z župnijo v Krčici, kamor bi hodili tudi k maši. Pri tem so se sklicevali tako na verske razloge, saj so bili katoličani v odnosu do evangeličanov v manjšini, kot jezikovne prepreke. Bili so namreč Madžari in slovenskega jezika niso razumeli. Ordinariat so v tem oziru prosili, naj urgira pri civilnih oblasteh, da jim te ne bi delale težav pri prečkanju meje, kadar bi želeli iti k maši v bivšo župnijsko cerkev.³⁰

Da so bili verniki sami nesistematični in niso vedeli, kaj bi radi, je potrdil tudi dekan Slepce v pismu ordinariatu z dne 7. februarja 1924, v katerem je poročal o nastali situaciji.³¹ Ordinariat je rešitev odložil na čas po vizitaciji. Obe-

²⁷ NŠAM, Škofijska pisarna, D XXVIII – Murska Sobota (dalje: NŠAM, Škofijska pisarna, D XXVIII), šk. 1, Odlok lavantinskega škofijskega ordinariata o ureditvi pastoralne oskrbe v bivših ogrskih občinah v Dekaniji Murska Sobota, 5. 1. 1924, št. 4236/23.

²⁸ NŠAM, Škofijska pisarna, D XXVIII, šk. 1, Prošnja vernikov iz župnije Krčica glede njihove župnijske pripadnosti, 24. 12. 1923, 4236/23.

²⁹ NŠAM, Škofijska pisarna, D XXVIII, šk. 1, Prošnja vernikov iz občin Domanjševci, Lončarovci, Središče in Ivanjševci glede njihove župnijske pripadnosti in pastoralne oskrbe, št. 4236/23.

³⁰ NŠAM, Škofijska pisarna, D XXVIII, šk. 1, Prošnja vernikov iz Hodoša in Domanjševcev glede njihove župnijske pripadnosti, 26. 1. 1924, št. 4236/23.

³¹ NŠAM, Škofijska pisarna, D XXVIII, šk. 1, Dopis dekana Janoša Slepca škofijskemu ordinariatu glede ureditve pastoralne oskrbe vernikov priključenih občin, št. 516/24.

ma vpletenima duhovnikoma (župniku v Dolencih in Kančevcih) je svetoval, naj se ozirata tudi na jezikovne potrebe svojih vernikov.³²

Tudi po vizitaciji se zadeve niso spremenile, verniki iz omenjenih občin so ostali razdeljeni med Velike Dolence in Kančevce.

Podobno pestro je bilo v vaseh Trdkova in Martinje, ki sta izpod župnije Gornji Senik prišli pod Gornjo Lendavo in Petrovce. Na to odločitev je vplivalo več prošelj in predlog poslanca Klekla. Rešitev naj bi bila samo začasna, dokler se v Kuzmi ne bi ustanovila nova ekspozitura ali župnija, v okviru katere bi bilo poskrbljeno tudi za navedeni občini.³³

Prebivalci Trdkove so civilno oblast zaprosili, da bi smeli še nadalje obiskovali cerkev v Gornjem Seniku, a je bila cerkvena oblast, ki jo je za mnenje zaprosila država, proti temu, ker so bili vsi prebivalci Prekmurja rimokatoliške vere postavljeni pod oblast lavantinskega škofa kot apostolskega administratorja.³⁴ Tako so ostali pri Gornji Lendavi.

Ker z rešitvijo niso bili najbolj zadovoljni, so tekom leta 1924 iskali različne načine za rešitev nastale situacije. Tako so predlagali ustanovitev lastne župnije, ekspozituro v Boreči in ekspozituro v Kuzmi.³⁵ Načrt za ekspozituro v Kuzmi se je izkazal še za najbolj realnega.

Podobno so verniki iz Martinja škofu sporočili, da bi najraje ostali pod župnijo v Gornjem Seniku, če pa to ne bi bilo mogoče, pod petrovsko/nedelsko župnijo. Pri tem bi imeli vsako tretjo nedeljo maše v kapeli svete Ana v Boreči, ki je sicer že pred tem pripadala župniji Petrovci.³⁶

Čeprav je bilo ob kanonični vizitaciji potrjeno, da Martinje ostane pri župniji Gornji Petrovci, se zgodba s to odločitvijo ni zaključila. Tekom leta so se pokazala številna nesoglasja, ki so se vrtela predvsem okoli števila in pogostosti maš v Boreči ter višine prispevkov in obveznosti, ki so jih morali vaščani iz Martinja dajati župniku oz. župniji.³⁷ Nesoglasja so se zaostрила do takšne mere, da so »stari župljani« škofijski ordinariat konec leta zaprosili, da Martinčarje izloči iz njihove župnije.³⁸ Rešitev za nastalo situacijo se je kazala v ustanovi-

³² NŠAM, Škofijska pisarna, D XXVIII, šk. 1, Odgovor škofijskega ordinariata dekanu Slepцу glede pastoralne oskrbe vernikov priključenih občin, št. 516/24.

³³ NŠAM, Škofijska pisarna, D XXVIII, šk. 1, Dopis lavantinskega škofijskega ordinariata Pokrajinski upravi v Ljubljani glede prošnje za ustanovitev župnije Trdkova, 19. 12. 1924, št. 3008/24.

³⁴ NŠAM, Škofijska pisarna, D XXVIII, šk. 1, Dopis lavantinskega škofijskega ordinariata ministru ver v Beogradu glede ureditve pastoralne oskrbe v občini Trdkova, 28. 5. 1924, št. 1487/24.

³⁵ NŠAM, Škofijska pisarna, D XXVIII, šk. 1, Dopis lavantinskega škofijskega ordinariata Pokrajinski upravi v Ljubljani glede ustanovitve župnije v Trdkovi, 19. 12. 1924, št. 3008/24.

³⁶ NŠAM, Škofijska pisarna, D XXVIII, šk. 1, Dopis vernikov iz občine Martinje lavantinskemu škofijskemu ordinariatu glede njihove župnijske pripadnost, 19. 1. 1924.

³⁷ NŠAM, Škofijska pisarna, D XXVIII, šk. 1, Dopis župnijskega urada Gornji Petrovci lavantinskemu škofijskemu ordinariatu o razmerah v župniji, 5. 10. 1924, št. 2133/24.

³⁸ NŠAM, Škofijska pisarna, D XXVIII, šk. 1, Dopis župnijskega urada Gornji Petrovci škofijskemu uradu o razmerah v župniji, 11. 12. 1924, št. 3008/24.

tvi nove ekspoziture v Kuzmi. Uradni postopki za ustanovitev te ekspoziture, kamor naj bi poleg Martinja spadale še tri občine iz gornjelendavske župnije, so začeli teči decembra 1924, a so se ustavili že v naslednjem letu, ko so verniki iz gornjelendavskih občin izjavili, da ne morejo prevzeti vseh potrebnih materialnih obveznosti.³⁹ Že pred tem so prebivalci Martinja v pismu škofijskemu ordinariatu z dne 17. decembra 1924, v katerem so se pritoževali nad razmerami v nedeljski župniji, zapisali, da se pod Kuzmo ne dajo spraviti.⁴⁰ Zadeva se je tako leta 1925 začasno končala. Kuzma je postala ekspozitura šele dobrih 14 let pozneje, leta 1939, a brez Martinja.⁴¹

Do dokončne rešitve glede Martinja je prišlo na začetku leta 1926 z odločitvijo škofijskega ordinariata, da Martinje ostane pri Gornjih Petrovcih,⁴² Trdkova pa je po neuspehi ustanovitvi ekspoziture v Kuzmi tako ali tako ostala pod gornjelendavsko župnijo.

Preoblikovanja župnijske mreže v dekaniji Murska Sobota dobro ponazarja, da ureditev pastoralne oskrbe v pridruženih občinah ni bil zmeraj enostaven postopek, saj je bilo poleg čisto pastoralnega prisotno tudi jezikovno vprašanje. Verniki madžarske narodnosti so želeli obiskovati bogoslužje v svojem jeziku, česar se je zavedal tudi ordinariat, zato je duhovnikom naročal, naj poskušajo v tem oziru ugoditi potrebam in željam svojih vernikov.⁴³

ARHIVSKI VIRI IN LITERATURA

Arhivski viri

Nadškofijski arhiv Maribor (NŠAM)

Popis cerkva, D XXV – Dolnja Lendava, D XXVIII – Murska Sobota.

Škofijska pisarna, D XXV – Dolnja Lendava, šk. 2.

Škofijska pisarna, D XXVIII – Murska Sobota, šk. 1.

Škofijska pisarna, F 98 – Prenos škofijskega sedeža in reguliranje škofijskih meja, šk. 2.

Škofijska pisarna, Protokoli škofijske pisarne, Protokol za leto 1919.

Zapuščine škofov, Napotnik, Mihael, šk. 17.

Nadškofijski ordinariat Maribor (NŠOM)

Prezidialni spisi.

Tiskani viri

Šematizmi lavantinske škofije.

³⁹ NŠAM, Škofijska pisarna, D XXVIII, šk. 1, Dopisovanje v zvezi z ustanovitvijo ekspoziture v Kuzmi, št. 596/25.

⁴⁰ NŠAM, Škofijska pisarna, D XXVIII, šk. 1, Dopis prebivalcev Martinja škofu Karlinu glede razmer v župniji Gornji Petrovci, 17. 12. 1924, št. 3008/24.

⁴¹ NŠAM, Popis župnij, D XXVIII – Murska Sobota, Kuzma.

⁴² NŠAM, Škofijska pisarna, D XXVIII, šk. 1, Dopis škofijskega ordinariata župnijskemu uradu v Gornjih Petrovcih, 26. 1. 1926, št. 351/25.

⁴³ Pozneje se je pokazal problem zaradi uvajanja slovenskega knjižnega jezika na škodo/namesto prekmurščine, tudi s strani cerkvenih oblasti.

Šematizmi sombotelske škofije, 1914.
Oglasnik lavantinske škofije, 1919, 1923.

Literatura

Jegličev dnevnik: znanstvenokritična izdaja (ur. Blaž Otrin in Marija Čipić Rehar), Celjska Mohorjeva družba, Celje – Ljubljana 2015.
Jerič, Ivan, *Moji spomini*, Občina Beltinci, Beltinci 2019.
Kuzmič, Franc, Pregled cerkvene uprave v Prekmurju v obdobju nastajanja kraljevine SHS, v: *Časopis za zgodovino in narodopisje = Review for history and ethnography* 25 (1989), št. 2, str. 140–159.
Slavič, Matija, *La question du Prekmurje, de la Styrie et de la Carinthie. De la Statistique du Prekmurje*, Pariz 1919.
Škafar, Vinko, Klekl in delo za samostojno prekmursko apostolsko administraturo, v: *Klekl v simpozij v Rimu* (ur. Edo Škulj), Mohorjeva družba, Celje 1995, str. 185–197.

PRILOGE

Dokument št. 1: Okrožnica lavantinskega škofa Napotnika o molitvi za pomoč preganjanim Prekmurcem, 7. 8. 1919, v: Oglasnik lavantinske škofije, l. 1919, št. VI/49, str. 71–72.

Lavantinski škof Mihael Napotnik je na prošnjo duhovnika Jožefa Klekla st. svoje škofljane pozval k molitvi za preganjane Prekmurce.

Za skorajšnjo rešitev tlačenega Prekmurja je kn. šk. ordinariat s posebno okrožnico z dne 7. avgusta 1919 št. 3572 vsem kn. šk. župnijskim uradom in samostanskim predstojništvom naročil splošne molitve ob nedeljah in praznikih do konca avgusta t. l.

Okrožnica se takole glasi: O sovraštvu do vere in Cerkve, o preganjanju duhovnikov, o tlačenju in stiskanju vernega ljudstva v Prekmurju še zmeraj prihajajo pretresljiva poročila. Dobre ovčice in njih pastirji vzdihujejo po stalnem miru in po skorajšnji rešitvi iz rok brezbožnežev, meneč, da jim v takovšnih razmerah ni mogoče živeti, ker so že brez dušne paše in telesne hrane. Gladu morajo umreti na duši in telesu, ako jim kmalu ne dojde pomoč od zgoraj. Da bi jim to podporo od Boga pomagali izprositi tudi mi Lavantinci, v ta namen nas prosijo goreče in stanovitne molitve.

Zategadelj odredim, da naj se na častiti praznik device Marije vnebovzete ter ob nedeljah tekočega meseca avgusta in sicer pred zadnjim blagoslovom pri dopoldanski in popoldanski službi božji dušni pastirji s pobožnim ljudstvom vred opravljajo skupne molitve za rešitev Prekmurcev (na primer tako: Molimo za uboge Prekmurce »Oče naš ... Čaščena Marija ... Čast bodi ...«) iz oblasti, ki je sveti Cerkvi zelo sovražna in občemu blagostanju nad vse nevarna, kakor so jih vsled tukajšnjega naročila z dne 25. maja 1919 opravljali za koroške begunce. (Lav. škofije uradni list, 1919. Štev. IV odst. 35, str. 46–48). Tu je na mestu resni

opomin sv. Apostola Jakoba (5, 16): Orate pro invicem, ut salvemini. Izpolnjujmo ga!

V Mariboru, na god sv. Donata, dne 7. avg. 1919
Dr. Mihael Napotnik,
knezoškof

Dokument št. 2: Imenovanje lavantinskega škofa za apostolskega administratorja delov krške in sombotelske škofije, ki so prišli pod Kraljevino SHS, 1. 11. 1923, v: Oglasnik lavantinske škofije, l. 1923, št. XIII/46, str. 69.

Nonciature Apostolique Belgrade.

N. 1882.

Ob immane bellum, quo fere totus orbis terrarum ante paucos annos concussus fuit, factum est ut pluribus locis territorium dioecesium, quod antea unius rei publicae finibus continebatur, inter plures easdemque non semper amicas respublicas discerperetur.

Inde saepe pro recta ecclesiarum administratione haud parva sunt incommoda consecuta, cum inter Episcopos et fideles, diversis civilibus magistratibus subiectos, communicatio evaserit rarior et difficilior, interdum et iustis et inistis suspicionibus exposita.

Qua de causa S. Apostolica Sedes, cum sollicitudo incumbit omnium ecclesiarum, varia, pro locum diversitate, remedia attulit, ut animarum saluti prospiceretur: nec fieri potuit quin etiam pro ea parte dioecesis Gurcensis, quae vocatur Mežiška Dolina, 13 Parochias continente, et pro ea parte dioecesis Sabariensis, quae in territorio sita es Regni Serviorum, Croatarum et Slovenorum, quo possibile es modo provideret.

Rerum igitur conditione sedulo perpensa, in id consilii venit ut predictas partes dioecesium Gurcensis et Sabariensis viciniore Episcopo Lavantini administranda traderet, nobisque commisit ut decretum nominationis ederemus.

Nos itaque praesentibus litteris, Sanctae Apostolicae Sedis auctoritate et mandato, Illmum et Revmm. D. D. Andream Karlin, Episcopum Lavantinum, pro praedictis partibus dioecesium Gurcensis et Sabariensis Administratorem Apostolicum ad notum S. Sedis nominamus et constituimus, cum omnibus iuribus, privilegiis et facultatibus, quae vi canonum huic muneri adnexa sunt, contrariis non obstantibus quibuslibet.

Ut vero sufficiens adsit temporis intervallum, quo Parochiarum et Institutorum ecclesiasticorum traditio apte fiat, atque inter Episcopos Lavantinum, Gurcensem et Sabariensem omnia optime componantur, possessio et exercitium Administrationis Apostolicae die 1. Decembris huius anni, non antea, capienda erit, solumque ab ea die decretum hoc vim executivam habebit.

Datum Belgradi, die 1. Novembris 1923
Hermenegildus Pellegrinetti,
Archiepis[copus] tit[ularis] Adanen[ensis]
Nuntius Apost[olicus]

Dokument št. 3: Pozdravno pastirsko pismo škofa Karlina duhovnikom iz delov krške in lavantinske škofije, ki so prišli pod Kraljevino SHS, 15. 11. 1923, v: Oglasnik lavantinske škofije, l. 1923, št. XIII/47, str. 69–70.

Škof Karlin je 15. novembra 1923 poslal skupno pastirsko pismo duhovnikom iz krške in sombotelske škofije, ki so prišli pod apostolsko administraturo. V pismu je škof duhovnikom naročil, kako naj po novem vodijo in izvršujejo svoje pastoralne dolžnosti, pri čemer se kaže težnja po poenotenju z lavantinsko škofijo. Za Prekmurje je še posebej važen odlok o uporabi lavantinskega obrednika s slovenskim knjižnim jezikom.

Reverendo clero partium dioecesium Gurcensis et Sabariensis sitarum in territorio Regni Serviorum, Croatorum et Slovenorum

Venerabiles fratres et filii in Christo dilecti!

Per decretum Nuntiaturae Apostolicae, Sanctae Sedis auctoritate et mandato datum Belgradi 1. Novembris 1923 N. 1822, infra scriptus nominatus et constitutus sum Administrator Apostolicus ad notum S. Sedis pro parte dioecesis Gurcensis, quae vocatur Mežiška Dolina, 13 Parochias continente, et pro parte dioecesis Sabariensis, quae in territorio sita est Regni Serviorum, Croatarum et Slovenorum, cum omnibus iuribus, privilegiis et facultatibus, quae vi canonum huic muneri adnexa sunt.

Possessio et exercitium Administrationis huius Apostolicae die 1. decembris anni currentis effectum suum sortietur, suspensa iurisdictione Episcopi proprii eiusque Vicarii Generalis.

Qua Administrator Apostolicus in praedictis partibus dioecesium Gurcensis et Sabariensis Vos, venerabiles sacerdotes, omnes universim et singulos singillatim ex intimis praecordiis saluto et paterna caritate amplector.

Insimul, quae urgentiora esse videntur, hisce litteris Vobiscum communico. Reliqua suo tempore disponentur.

Inprimis notum sit omnibus sacerdotibus, quemlibet manere in suo officio, beneficio et dignitate, prout nunc est, donec aliter decisa fuerit.

Omnia negotia ecclesiastica a termino supra nominato i[d] e[st]. a die 1. Decembris 1923 in Curia episcopali Lavantina pertractanda erunt. Mittantur igitur huiusmodi res per viam respectivi officii decanalis ad Ordinarium Lavantinum, Maribor.

Specialia desideria et quaesita libere pandant sacerdotes Episcopo Administratori, a quo vel statim vel opportuno tempore, si non prius, in visitatione canonica accipient resolutionem.

Usque ad diem 31. decembris anni volventis uti licet Directorio hucusque usitato; deinde vero adhibendum erit Directorium dioecesis Lavantinae.

Orationes imperatae sunt: a) pro Papa (4. inter Or[ationes] diversas) dicenda omni Feria III., quando per Rubr[icas] licet; b) pro Episcopo (ex Anniv[ersario] Electionis] Seu Consecr[ationis] Ep[iscopis]) dicenda omni Feria V., quando Rubr[icae] id permitunt. Simili modo in Canone Missae post nomen Summi Pontificis inserendum est nomen Episcopi Administratoris.

Missae pro sacerdotibus defunctis in Prekmurje praescripta a die 1. Decembris abrogantur; sacerdotes vero invitantur, ut nomen dent foederi Missarum sacerdotali dioecesis Lavantinae, vi cuius pro unoquoque sacerdote defuncto singuli sacerdotes unam s[anctam] Missam celebrant et applicant.

Pari modo a die 1. Decembris 1923 sacerdotes absolvuntur obligatione persolvendi Missas pro Seminario Sabariensi et earum stipendia tradendi Ordinariati. Qua de re necessaria serius constituentur.

Tenantur vero omnes iurisdictioni meae addicti sacerdotes, qui adstringuntur ad applicationem pro populo, in festis abrogatis applicare ad applicationem pro populo, in festis abrogatis applicare ad intentionem et stipendium manuale mittere pr[incipalis] ep[iscopalis] Consistorio Lavantino, ut erogetur iuxta mentem Sedis Apostolicae.

Taxa pro stipendiis Missarum manualium dioecesana sunt 10 Dinari. Pro ecclesia aliquid praestare non est in usu, nisi forte ecclesia destituatur necessariis subsidiis.

Matriculae conscribendae sunt in lingua slovenica. Licet autem huic conscriptioni subnectere versionem latinam.

De caetero cohortor Vos, fratres dilectissimi in Domino, ut sitis condimentum populi christiani, patres plebis, magistri animarum, spirituales medici, in militia Christi duces.

Unitis viribus copulemur necesse. Opus est, ut vinculum caritatis Episcoporum inter et clerum arctius et firmitus connectatur, ut animarum pastores ad invicem amore, amicitia et fiducia accendantur.

Resideat inter nos dulcis illa et iucunda relatio, quae interesse solet amicos inter amicos, patrem inter filios, pastorem inter et oviculas.

»Deum autem pacis ... aptet vos in bono, ut faciatis eius voluntatem« (Hebr. 13, 20. 21).

Maribor, die 15. Novembris 1923
Andreas
Episcopus
Administrator Apostolicus

Dokument št. 4: Pozdravno pastirsko pismo škofa Karlina vernikom v Prekmurju, 11. 11. 1923, v: Oglasnik lavantinske škofije, l. 1923, št. XIII/48, str. 70–76.

Škof Karlin je katoliškim vernikom v Prekmurju namenil posebno pastirsko pismo, pisano v prekmurščini. V pismu je vernike lepo pozdravil in jim poskušal razložiti novo stanje. Pri tem je še posebej poudaril, da razume njihovo morebitno zadržanost in strah pred spremembami, in jih obenem skušal potolažiti, da je do sprememb prišlo le zaradi zagotavljanja ustrezne pastoralne oskrbe.

Pozdravni list vernikom v Slovenskoj Krajini

Andraš,

po božem smilenji in po milošči rimske stolice püšpek lavantinski (mari-borski) in apoštolski administrator v Slovenskoj Krajini

vsem tistim častitim dühovnikom in dragim vernikom zrača prvi pozdrav in nadpastirski blagoslov v Gospodi našem Jezuši Kristuši.

Prelübi!

Prišla mi je te dneve zapoved od svetoga oče Piusa XI., da naj s 1. dnevom decembra meseca sprimem pol svojo dühovno oblast in ravnitelstvo vse katoličanske dühovnike in vernike, ki prebivajo na tistoj strani Müre v ešpereshijaj Murska Sobota in Dolnja Lendava. Ne vem, kak sprimate te glas. Tak se mi vidi, da nešterni z veseljom, drügi pa, ki ne lübijó sprememb, menje navdüşeno in bole hladno. Meni se to ne vidi čüdno. Dugoletne navade, večféle spomini od davni let Vas vežejo na püšpekijo, k šteroj ste dozday pripadali. To je naravno. Nego trbe pomisliti, da so na zadnja leta pred nami zvršavali dogodki, štere je prle pač nihče ne čakao, a vendar zdaj moramo ž njimi računati. To je tüdi zrok, zakaj je vidni poglavar svete Materecerkvi Vaše fare odtegnu sombatskoj püšpekiji in je pritegno lavantinskoj püšpekiji. Naši poglavarje ščejo in želejo, naj bi se boža slüžba, prihajanje k svestvam, navuk verski istin, skratka vsa dühovna slüžba med vernim ljudstvom zvršavala kelko mogoče mirno in brez posebni težkoč in zaprek. To je potrebno našim dühovnikom in ravnotak tüdi vernikom. Zdaj pa pomislite, kak je dnesdan žmetno priti iz edne države v drügo, kake se posebno dühovnikov branijo, da bi prišli v sosidno državo. Vse to vidite in opazüjete po faraj, štere so kre meje, zato se Vam nede čüdno vidilo, da tüdi Maticerkev gleda na nove državne meje in po tej vrejüje svoje püšpekije. Pri tom pa nema drügoga namena, kak da kelko mogoče olehkoti dühovnikom njihovo delo za düševni hasek vernikov, pa da vernike same kelko mogoče varje neprilik in zaprek, kda prihajajo k slüžbi božoj: z ednov rečjov: Maticerkev žele, da bi vsi dühovniki brez posebni težkoč zvršavali svoje pozvanje, verniki pa da bi nemoteno in z lehkočov prihajali k slüžbi božoj in zvršavali svojo versko dužnost. To je prvi namen, to je glavni zrok, da se je tüdi v Vašoj Slovenskoj

Krajini zgodila ta sprememba. Či sveti oča nebi bili osvedočeni, da je za Vaše duhovno življenje ta sprememba hasnovita, za vnoge celo potrebna, nebi meni te nove zapovedi zročili. Mam najmre brez Vas dosta ovčic, nad pol milijona jih je v lavantinskoj pūšpekiji, štere so pozvane, da poslušajo glas svojega nadpastira. Ar pa znam, da je moja prva dužnost, za to sam tüdi prisegno, prle kak sam nastopo svojo službo, prva dužnost pravim, bogati zapovedi svetoga oče, se nesam nikoj brano, nego spoznavši v pismi svetoga oče Piusa XI. volo božo, sam se včasi pripravo, da Vam napišem te prvi pozdravni list. Kda Vam ga prečtejo s predganice Vaši dobri duhovniki, zaznajte, da se je ta sprememba zgodila le za Vaš duševni hasek, samo z najbogšega nakanenja, da bote ležej Bogi služili, da ležej zveličate svoje duše. In nikaj ne dvojim, da kakti dobra deca svete katoličanske Materecerkvi sprimate to spremembo s tisto lübeznostjo do svetoga oče, s šterov ste se že dozdej skazali, s tistov podanostjov do Materecerkve, štera je najlepše znamenje pravoga katoličanskoga krščenika. Ja, verna in pokorna deca svete katoličanske Materecerkvi moramo biti, te nam Gospod Bog svoji darov in milošče nikdar ne odpove, nikdar ne odtegne.

Kak tühinec in skoro nepoznani prihajam v Vašo sredino. Zato se Vam moram najprle predstaviti in povedati, odked sam in ka ščem med Vami. Poslušajte!

Rodio sam se dneva 15. novembra 1857. leta v Staroj Loki št. 39 na Kranjskoj kakti najmlajši sin vnogobrojne kmetske družine. Bilo nas je osem, trije bratovje in pet sester. Ar sta mojiva dva starejšiva brata odišla v šolo – eden je sledkar postao plebanoš, drügi pa gimnazijski profesor – sam bio že naprej določeni za bodočo pomoč svojemi oči in pa za domačega verta. Previdnost boža pa je inači zravнала. Kda sam bio ešče v veškoj šoli, so me tü pa tam zvali k domačemi deli. Ali mogoče, da sam bio ešče tak slab, mogoče, da me je resan ne veselilo kmetsko delo, sam proso in zadevao naj me pošlejo za bratoma v Ljubljano v šolo. Nazadnje so se oča vendarle podali, najbrž na prošnjo materino. Tü pa moram pred vsem svetom zdaj, kda mirno in trezno gledam nazaj v svojo mladost, priznati nekaj, ka se mi vidi posebno značilno za razvijanje vsega mojega življenja. Trdno sam najmre osvedočeni, da se mam za Bogom posebno svojoj materi in oči zahvaliti, da sam to, ka sam. Bila sta oba zvünredno depriva, pošteniva, pravičniva, globokoverniva in pobožniva. Osvedočeni sam, da mi je njidva pobožna, goreča in stanovitna molitev izmolila in izprosila duhovniški stan in tisto zadovolnost, štera me sprevala skoz življenje do dnešnjega dneva. Gladko sam šo po šolaj z razreda v razred, stopo v bogoslovno semenišče in dneva 8. avgusta 1880 sam na velko veselje svojih starišov, bratov in sester ešče ne tridvajseti let star spevao novo mašo v domačoj farni cerkvi. Potom so me poslali predstojniki za kaplana v Smlednik, Šenčur pri Kranji in k Sv. Jakobi v Ljubljani. Tüdi v Rimi sam bio dve leti, da se spopunim v bogoslovni

navukaj. Potom sam služo osam let na ljubljanskoj gimnaziji kakti katehet in v začetki leta 1900 sam postao kanonik pri ljubljanskoj stolnici. Kak takši sam tudi pet let vodo semenišče za dečake, takzvano »Alojzišče« v Ljubljani. In kda se je v začetki leta 1910 spraznila sosidna püšpekija v Trsti, sam bio dneva 21. decembra istoga leta imenüvani in dneva 6. februara 1911 od svetoga oče Piusa X. potrđjeni, 19. marciüša pa v Trsti v starodavnoj cerkvi sv. Žusta posvečeni v püšpeka. Kak mi je tam bilo, toga Vam na kratko nemrem povedati. Najleže bi to izrazo z rečmi psalmistovimi: Labor et dolor – delo in britkost. In resan! Bilo je vnogo dela, vnogo skrbi, vnogo trpljenja, vnogo britkosti. V püšpekiji so bile štiri narodnosti: Slovenci, Hrvatje, Taljani in Nemci. Težko je vsem zadoleti. Ali hvala bodi Bogu! šlo je, tak da sam dostakrat pun zahvalnosti zvao v svojem srci s psalmistom: Smilenje Gospodnovo bom spevao na veke! (Ps. 88,2). Tüdi ešče, kda se je svetovna bojna razširila v bližino Trsta in smo vudne in vnoči poslušali grmlajco štükov in smo bili v nevarnosti pred neprijateljskimi zrakoplovi, nesam poveso glave. Tolažo in krepio sam dühovnike in vernike, kelko sam pač mogeo. Celo kda mi je 31. avgusta 1917 ob poledni vnoči z višine treščila bomba v hišo in jo precı poškodüvala, me je niti straj niti skrb za bodočnost ne bogznakaj potrla. Globoko sam pa tistokrat čüto istino psalmistovi reči: Naša pomoč je v imeni Gospodnovom, ki je stvoru nebo in zemlo! (Ps 123, 8). Blaženi, ki ima takšni megnjenaj trdo živo vero pa nezrüšljivo zavüpanje v Boga! Edino to človeka obvarje ravnodüšnoga, dokeč ovači ljüdje pri takši prilikaj strepečejo in večkrat pridejo celo od pamet.

Tak je šlo v bojni naprej do konca: lakota in pomenkanje, dragoča in negvišnost je klačila ljüdstvo vsepoprek in tüdi mene. Kda se je bojna podrla, te pa se je obrnol o ešče na hüjše. Trst in Istro je zasela taljanska armada in potom se je začelo preganjanje naši ljüdi. Boj je š o tüdi proti püšpeki, ne zato, kak da bi bio kaj včino, edina moja falinga pri Taljanaj je bila to, da sam sin slovenske matere in tega nesam nikdar tajio.

Pomali se je sovražnost proti meni nekelko pomirila. Zdržao sem ešče celo leto v tej negvišni razmeraj. Kda mi pride v sredini novembra 1919 od svetoga Oče pismo, s šteroj mi naznanjajo, da se njim vidi najprilичnejše, či se tržaškoj püšpekiji odpovem, ar pri obstoječi razmeraj nega vüpanja, da bi se naskori kaj zbogšalo, jaz pa sam naravnoč v smrtnoj nevarnosti med zdivjanimi bandami, štere po varaši vužigajo in preganjajo z ognjom in mečom njim nelübe osebnosti. Včasi sam bogao; odpovedao sam se püšpekiji in dneva 4. decembra 1919 sam se odpelao s Trsta proti Ljubljani. Tam so me ljubljanski püšpek Anton Bonaventura Jeglič gostolüбно sprijali in me namenili za rektora v zavodi sv. Stanislava v Šentvidi nad Ljubljanov. Več kak polštiri leta sam tü pomagao vzgajati naše vüpanjapune mladence, da bi bili v svojem bodočem pozvanji pošteni in značajni katoličanje.

Zdaj, prelübi verniki, pa sam od svetoga Oče k Vam poslani, da kak dober pastir varjem in vodim svoje ovčice: varjem naj je vekivečnoga pogübljenja, vodim pa v vekivečno življenje. Razgrno sam pred Vami svoje dozdajšnje življenje. A zdaj mi je prva prilika in dužnost, da Vas vse in vsakoga posebi iskreno pozdravim.

Kda sam premišlavao, s kakšnimi rečmi naj Vam dnes izrazim svoj prvi nadpastirski pozdrav, so mi najprle na miseo prišle pozdravne reči sv. Pavla, apoštola sveta in vučitelja narodov, reči, štere je poslao vojim vernim Solunčanom v drugom veršüši drugoga lista. Gratia vobis et pax – njim zove – a Deo Patre nostro et Domino Iesu Christo. Milošča Vam bodi in mir od Boga Oče našega in Gospoda Jezuš Kristuša!

Predragi! Bole pomenlivoga in priličnejšega pozdrava Vam nebi mogeo poslati. Ka je lepšega za našo düšo, kak či se sveti in leskeče v milošči božoj! Düša, štera je v milosti božo, je prijatelica boža, je dete bože, je öröčnik nebeskoga kralstva. Kda zato molimo: Pridi k nam kralstvo tvoje! te posebno prosimo, da nam Gospod Bog dodeli svojo posvečenja miloščo, štera je pravo znamenje našega kraleskoga cila, po šterom hodimo proti kralstvi božemi, ki nam ga je zaslüžo Jezuš Kristuš s svojim trplenjom in s svojov bridkov smrtjov na drevi svetoga križa. Milošča boža pa se nam dotaka po najsvetejšoj daritvi in po svestvaj. In glejte, dragi verniki, to miloščo božo Vam prinašam v svojem prvom listi. Miloščo božo bote dablali s pomočjov svoji dühovnikov, štere Vam bom pošilao in štere sam že dozdej potrdo, da bodo med Vami zvršavali svoje pozvanje. V bodoče pa Vam posvetim tüdi nove in Vam je pošlem, da bodo za Vas darüvali najsvetejše daritev, da Vam bodo delili potrebna svestva in Vas bodo vsikar bole potrdjavali v krščanski jakostaj in popunosti. Čüo sam od več krajov, kak radi hodite k slüžbi božoj, kak radi molite po Vaši hišaj sveti rožni venec in druge molitvi. Oh, predragi, či Vi iščete Boga in se njemi poklanjate, či Vi verno častite Mater božo, potom tüdi milošča boža Vas najde. Vej je Bog tak dober, neskončano dober in bo dao – kak pravi Kristuš sam - dobroga Düha njim, ki ga prosijo. Občuva Vam lübezen do svete Materecerkvi, navdehne Vam pobožno želo, da bote pogosto prihajali k svestvam, se v milošči božoj potrdjavali, prenavlali in tak verno hodili za Jezušom Kristušom, ki je sam pravo: Jaz sam pot, istina in življenje (Jan. 14, 16). Milošča Vam teda bodi od Boga Oče našega in od Gospoda Jezuš Kristuša! To miloščo Vam bomo delili v svestvaj, pri svetom krsti, pri svetoy pokori, pri svetom prečiščavanji, pri slednjem mazanju, miloščo božo bomo zvali z nebes na Vas, kda povzdignemo sveto Oštijo pri svetoy meši in pri vsej cerkveni slovesnostaj, kda bomo zvali: Bog pridi mi na pomoč, Gospod šetüj mi pomagat! (Ps. 69, 2).

Pa ne samo miloščo, nego tüdi mir Vam želem v prvom pozdravi. Oh, tüdi te nam je jako potreben! Prelübi! Spominajte se konči devet let nazaj, kelko

smo prestali, kelko pretrpeli, kelko zdihavali, kelko hrepeneli po ljubom miri. Tistoga hipa so bili ešče Pius X. na stoci sv. Petra v Rimi. Kda so vidili, ka se je z bojnov po vsem sveti vüžgao divji ogen, so se tak strsnoli in razžalostili, da so od žalosti nad bridkov nesrečov sveta v smrti zatisnoli trüdnje oči. Za njim so vsa leta pozavali, prosili, opominali Benedikt XV. narode po vsem sveti, naj henjajo s tov grozovitnov bojnov, štera podira mir in rüši blagoslov po družinaj, državaj in po celom sveti za dugšo bodočnost. Tüdi oni so vtihnoli, se vtrüdili pri neprestamom zazavanji za mir in pomirenje med narodi. Za njim so stanoli Pius XI., ki so naskori potom, kda so zaseli stolec sv. Petra, v prvoj okrožnici zdignoli svoj glas, šteri je segno do konca sveta, in pozvali: Mir Kristušov v Cerkvi Kristušovoj! Pa tüdi zdaj, čiravno smo že pet let po konci bojne, ešče vsikdar nas nemirovne delajo vsefele glasi, da tü ali pa tam na novo vövdari bojna, da se znova prižge puškin ogen, da zadüši in posmodi vse to, ka smo pridobili v zadnji letaj. Zato je pač želeti, da si vsi prizadevlemo za mir, da po želaj svetoga oče zakraljüje mir Kristušov v Cerkvi Kristušovoj. Jelibar, predragi, Vi si želite tisti mir, šteroga svet nemre dati. Ali si pa tüdi prizadevlete za njega? Ali znate, da je pravi mir najprle mir z Bogom, mir z bližnjim, mir s samim sebov? In kda mammo z Bogom mir? Te, kda je naša düša čista od grehov, razsvetlena po milošči božoj. In kda mammo mir z bližnjim? Ali ne te, kda živemo ž njim v prijaznosti, kda ne mislimo božno od njega, kda njemi pomagamo, nakelko smo mogoči, či pa toga nemremo, pa njemi konči vse dobro privoščimo? In nazadnje kda mammo mir s samim sebov? Oh, te, kda stalno ladamo naša sküšavanja, kda teremo hüdo nagnenje in znamo, da je naša prva düžnost, Bogi slüžiti in se greha varvati.

Kda Vam zato želem mir od Boga Oče našega in Gospoda Jezuša Kristuša, ki je pravo svojim vučnikom, prle kak je šo v trplenje: Svoj mir Vam zapüstim, svoj mir Vam dam, ne kak svet, Vam ga dam jaz; teda Vam želem mir z Bogom, mir z bližnjim in mir s samim sebov. Te trojni mir je najbogša zaloga našim düšam, da so na pravoj poti proti nebesam. In ka bi Vam mogeo ešče več in bogšega želeti? Milošča Vam teda bodi in mir od Boga Oče našega in Gospoda Jezuša Kristuša!

Prelübi verniki! Tomi prekrasnomi pozdravi nemam več dosta pridjati. Pokoren zapovidi svetoga oče Vas teda vse, dühovnike in vernike, stare in mlade sprimem med svoje dühovne ovčice in obečam za sebe in za svoje naslednike, da Vas bomo vodili s pomočjov dobri dühovnikov po poti, štera vodi proti nebesam. Včili Vas bomo tisti boži navuk, šteroga je naš Gospod z nebes na svet prineseo, da vsaki, ki v njem verje, se ne pogübi, nego ma vekivečno življenje. Za Vas bomo darüvali sveto mešo, delili Vam bomo svestva in včili Vas bomo spunjavati vse, ka nam je Bog zapovedao. Odzdaj najprej se bodo Vaši dühovniki obračali v Maribor za tanač in bodo ta püšpeki naznanjüvali vse dühovne

zadeve in potrebščine. Pa tudi vsaki med Vami se v svoji duhovni potrebčinaj, dvojnostaj in svajaj lahko k meni obrne, da njemi podam potreben tanač ali razsodim v posamični slučajaj, či misli, da se njemi godi krivica. Z ednov rečjov: odzdaj pripadate lavantinskoj püšpekiji, štera bo po vsakokratnom püšpeki in po duhovnikaj, ki Vam je on pošle, vodila Vaše düše do časne sreče in srečne večnosti.

Žao mi je, da Vas nemrem že letos obiskati po vsej faraj. Kak rad bi že stopo med Vas, Vas nagovoro, blagoslovo! Kak rad bi med Vami opravo daritev svete meše! Rad bi Vam že glaso reč božo v domačem jeziku, rad bi z Vami navküper molo za pokojne, šteri na Vaši pokopališčaj počivlejo. Rad bi Vašoj dečici že podelo svestvo svete firme in tudi drüгим vernikom bi rad delio nebeski krüj presvetoga Oltarskoga Svestva. Pa zdaj na zimo bi se vse to ne moglo zlehka zvršiti. Zato Vam pa oblübam, da Vas ščem prišestno leto obiskati in to, či le mogoče, po vsej fari. Te se tudi z Vami, dragi verniki, bole natenko spoznam. Pa čiravno Vas ešče nemrem gledati z obraza v obraz, Vas vendar prosim, ne spozabite se svojega novoga püšpeka v svoji pobožni molitvaj, kak tudi jaz Vam obečam, da bom se Vas vsaki den spominao pri daritvi svete meše.

Milošča Vam bodi in mir od Boga Oče našega in Gospoda Jezusa Kristuša! S temi svetimi želami, s temi svetimi rečmi Vam dnes prvokrat pošilam svoj očinski pozdrav in nadpastirski blagoslov. Vse v vekšo čast božo in zveličanje naši düš!

Blagoslov Boga Vsemogočnega, Oče, Sina in Düha svetoga pridi na Vas in ostani vsikdar z Vami! Amen.

Dano v mariborskem püšpekovom domu na svetek svetoga Martina, püšpeka, dne 11. novembra 1923

Andraš, s. r.

püšpek lavantinski in apoštolski administrator v Slovenskoj Krajini

Dokument št. 5: Odlok lavantinskega škofijskega ordinariata o ureditvi pastoralne oskrbe v bivših ogrskih občinah v dekaniji Dolnja Lendava, 5. 1. 1924, v: NŠAM, Škofijska pisarna, D XXV – Lendava, šk. 2, št. 4236/23.

Odlok ureja dušnopastirsko oskrbo vernikov v priključenih občinah. V odloku je specificirano, katerim župnijam se pridružita obe priključeni občini.

Kn. šk. lavantinski ordinariat

Št. 4236/II

Maribor, 5. januarja 1924

Dušeskrbje v dveh občinah iz ogrskih župnij

Mnogočastitemu dekanijškemu uradu v Dolnji Lendavi.

1. Da se poskrbi za duhovne potrebščine vernikov se izroči občina Pinče iz župnije Kerkaszentmiklós v dušeskrbje župnije Dolnja Lendava, občina Motvarjevci iz fare Szentgyörgyvölgy pa župniji Dobrovnik.

Te odredbe blagovolite, mnogočastiti gospod kanonik – dekan, vzeti na znanje in o njem obvestiti gospoda župnika v Dobrovniku, potem pa v sporazumu ž njim do 15. januarja 1924 sem poročati, ali obstojijo proti njej kakršni pomisleki.

Ako ne, stopi pričujoči odlok s 15. januarjem t. l. v veljavo, in prejmete oziroma prevzamete Vi z omenjenim gospodom župnikom vred vse tozadevne kanonične pravice in dolžnosti.

Odredba se naj po 15. januarju primernim potom razglasi tudi dotičnim vernikom.

Dokument št. 6: Odlok lavantinskega škofijskega ordinariata o ureditvi pastoralne oskrbe v bivših ogrskih občinah v dekaniji Murska Sobota, 5.

1. 1924, v: NŠAM, Škofijska pisarna, D XXVIII – Murska Sobota, šk. 1, št. 4236/23.

Odlok ureja dušnopastirsko oskrbo vernikov v priključenih župnijah in občinah. V odloku je natančno specificirano, katerim župnijam se pridružijo posamezne občine.

Kn. šk. lavantinski ordinariat

Št. 4236

Maribor, dne 5. januarja 1924

Ureditev dušeskrbja v nekaterih

občinah iz ogrskih župnij

Mногоčastitemu dekaniskemu uradu v Murski Soboti.

Da se uredi dušno pastirstvo in se poskrbi za duhovne potrebščine vernikov, se župniji Markovci in Veliki Dolenci iz Šentgothardskega distrikta pride-lita dekanatu Murska Sobota.

Nadalje se

- 1) občine Lončarovci, Ivanjšovci, Središče in Domajšovci iz župnije Kerca oziroma Hodoš Kerca vsled prošnje ondotnih katoliških prebivalcev priklopijo župniji Kančovci - Sv. Benedikt.
- 2) Občini Hodoš in Krplivnik se izročita v dušoskrbje župnije Veliki Dolenci.
- 3) Iz Gornjega Sinika se občine Trdkova združi z Gornjo Lendavo.
- 4) Občina Martinje od istotam se odkaže župniji Gornji Petrovci.

O tej odredbi naj dekanijski urad obvesti dotične gospode župnike in naj sporazumno z njimi do 15. januarja sem poroča, ali obstajajo zoper predstoječo

ureditev kakršni pomisleki. Ako ne, stopi pričujoči odlok s 15. januarjem t. l. v veljavo, in prejmete oziroma prevzamete mnogočastiti gospod kanonik dekan z omenjenimi gospodi župniki vred vse tozadevne kanonične pravice in dolžnosti.

Odredba se naj po 15. januarju razglasi primernim potom tudi dotičnim vernikom.

Dokument št. 7: Poročilo lavantinskega škofijskega ordinariata katoliškemu oddelku ministrstva ver v Beogradu o uskladitvi cerkvenih mej z državnimi, 5. 4. 1924, v: NŠAM, Škofijska pisarna, F 98 – Prenos škofijskega sedeža in reguliranje škofijskih meja, šk. 2.

V poročilu ministrstvu ver v Beogradu je lavantinski škofijski ordinariat sporočil, kako se je uredila pastoralna oskrba vernikov v župnijah in občinah, ki so prišle pod prekmursko administraturo.

... Po ureditvi državnih mej v Prekmurju so nekatere občine, katerih sedeži so ostali na Ogrskem, pripadle državi SHS.⁴⁴ Da se uredi dušno pastirstvo, je tukajšnji urad z veljavo od 15. januarja t. l. odredil naslednje:

Predvsem sta se župniji Markovci in Veliki Dolenci iz Šentgothardskega distrikta pridelili dekaniji Murska Sobota.

Nadalje so se priklopile občine Lončarovci, Ivanjšovci, Središče, Domanjšovci iz župnije Kerca (Hodoš) župniji Kančovci; Hodoš in Krplivnik iz župnije Hodoš župniji Veliki Dolenci; Trdkova iz župnije Gorenji Sinik župniji Gornja Lendava; Martinje iz župnije Gornji Sinik župniji Gornji Petrovci; Pince iz župnije Kerkaszentmiklós župniji Dolnja Lendava; Motvarjanci iz župnije Szentgyörgyvölgy župniji Dobrovnik ...

Dokument št. 8: Prošnja vernikov župnije iz Krčice glede njihove župnijske pripadnosti, 24. december 1923, v: NŠAM, Škofijska pisarna, D XXVIII – Murska Sobota, šk. 1, št. 4236/23.

V prošnji verniki izražajo željo, da bi spadali pod župnijo Sv. Benedikt - Kančevci in da bi imeli parkrat na leto bogoslužje v podružnični cerkvi sv. Martina v Domanjševcih.

24. december 1923

Škofijskemu uradu lavantinske katoliške škofije.

Katoličani naseljeni v raznih občinah med ljuteranskim prebivalstvom si usojamo z najpokornejšo prošnjo na našega novega dušnega pastirja obrniti in sicer:

⁴⁴ Pravilno: Kraljevini SHS.

V tik ob sedajšnji državni meji ležečih občinah bivajoči katoličani smo pripadali do sedaj pod faro Krčica, katera občina z faro je pripadla madžarski državi. Mi katoličani smo se posluževali po potrebah katoliškega duhovnika v Kerci, kar je bilo nam pa zelo težko, ker smo morali vedno vlagati prošnje za prestop državne meje in smo doznali nam zelo milo novico, da smo pripadli k tamošnji škofiji. Vendar smo prisiljeni se obračati s to prošnjo na naslov, ker nimamo sedaj nikjer pravega našega dušnega pastirja.

Prosimo, da se nas katoličane, kateri smo pripadali pod faro Krčica, priklonijo z vsem našim farnim imetjem, k fari Kančevci – Sv. Benedikt, kamor nam je radi potom najprimerneje.

Imamo izven farne cerkve eno malo podružnico Sv. Martin v Domanjševcih, v tej cerkvi katera je pripadala tudi k fari Krčica, se je vršila nekolikokrat na leto sv. maša, izvršena po duhovniku s Krčice in prosimo, da bi se tudi naprej vršila tukaj služba božja in to po odreditvi oziroma s sporazumom našega prihodnjega župnika fare Sv. Benedikt.

Dokument št. 9: Prošnja vernikov iz občin Domanjševci, Lončarovci, Središče in Ivanjševci glede njihove župnijske pripadnosti in pastoralne oskrbe, 14. januar 1924, v: Škofijska pisarna. D XXVIII – Murska Sobota, šk. 1, št. 4236/23.

Verniki zaprošajo, da se ohrani celovitost oz. enotnost hodoške župnije in da se ta kot celota pridruži k župniji Sv. Benedikt - Kančevci. Zaradi neznanja slovenskega jezika nasprotujejo morebitni priključitvi k župniji Veliki Dolenci. V prošnji se izraža tako jezikovni/nacionalni problem kot hkrati/posledično navezanost na bivšo župnijo.

Prevzvišenemu Knezoškofu v Maribori.

Katoličani, stanujoči v obmejnih občinah Domajševci, Središče, Ivanjševci i Lončarovci, smo doznali, da se namerava naša starodavna župnija Hodoš razdeliti, vsled česar si usojamo ponižno prošnjo predložiti.

Župnija Hodoš je ena najstarejših kat. župnij v Prekmurju, katera poseduje zemljišče v občinah Hodoš. Imeli smo tam cerkev, katera je 1826 zgorela; ker si druge cerkve nismo mogli postaviti, smo bili priključeni k župniji: Krčica. Ker pa imamo v Domanjševcih katoliško cerkev, se nam je dovolilo, da smo imeli v letu štirikrat tej cerkvi službo božjo. To službo so opravljali duhovniki iz Krčice, kakor tudi vse druge verske potrebčine in so uporabili župnijsko imetje za plačo njihovega verskega delovanja.

Radi izgubitve kat. cerkve in župnijskega poslopja, je začela naša vera radi pritiska drugih ver, katerih so občani v večji množini kakor mi, strašno pešati in nas je radi tega tako malo po številu. Obstaja pa tudi nevarnost, da bi

se v tej naši fari kat. vera popolnoma izgubila, vsled česar prosimo vrhovnega duhovnega pastirja, naj odredi milostno takole:

- 1- Župnija Hodoš naj ostane nerazdeljena, da se v slučaju, če bi se mogla župnija enkrat vpostaviti, ne bi bilo težko urediti, ker bi ostalo zemljišče župnije in občine nerazdeljeno. V nasprotnem primeru bi pa deljenje zemljišča po številu duš in vaseh povzrokovalo nepotrebne razprtije.
- 2- Da se priklopi cela župnija k fari Kančovci - Sv. Benedikt, to radi tega, ker smo večinoma katoličani v bližini te fare.
- 3- Da se nam dovoli vsak mesec enkrat služba božja v naši cerkvi v Domanjševcih, to radi tega, ker je Domanjševci na sredi župnije in imajo katoličani z vseh strani, tudi iz Hodoša in Prosenjakovci, ti so župljani madžarskega jezika v župniji Sv. Benedikt, najbližje v Domanjševci.
- 4- Naj uživa župnijsko imetje duhovnik za izvrševanje verskih poslov, to radi tega, ker smo po večini siromašni in nam bi bilo težko drugega duhovnika vzdrževati in ker je bilo to do sedaj tudi tako, da duhovnik na Krčici drugih dohodkov od nas nije imel.

Vsi katoličani Hodoške župnije smo madžarskega rodu in nam ni v verskem oziru nobene koristi, če se naša župnija razdeli, kir se vršijo službe božje v Velikih Dolencih le v slovenskem jeziku, nasprotno pa pri Sv. Benediktu je tudi madžarska pridiga za voljo župljanov madžarske narodnosti v isti župniji; če se nam dovoli, da ostane župnija skupaj in se vrši služba božja v naši cerkvi [v] Domanjševcih in pridiga v madžarskem jeziku, se bode s tem zadosti pomagalo, da ne bode katoliška vera v teh krajih tako pešala.

Najponižneje prosimo prevzvišenega knezoškofa naj razloge navedene v naši prošnji upoštevajo in nam prošnjo povoljno rešijo.

Domanjševci, dne 14 januarja 1924

Farniki Hodoške župnije

Dokument št. 10: Prošnja vernikov iz Hodoša in Domanjševcev glede njihove župnijske pripadnosti, 26. januar 1924, v: Škofijska pisarna, D XXVIII – Murska Sobota, šk. 1, št. 4236/23.

V prošnji se verniki zavzemajo, da bi ostali pod župnijo Krčica, kjer bi obiskovali bogoslužje. Škofijski ordinariat prosijo, naj posreduje pri civilnih oblasteh, da jih obmejna policija ne bi ovirala pri prehodu meje. Svojo prošnjo utemeljujejo z razmerami v evangeličanskih in kalvinskih skupnostih, katerih verske občine se niso razdelile.

Prevod iz vogrskega.

Prevzvišeni in velečastni gospod knezoškof v Mariboru.

Samo danes smo zvedli vašo visoko uredbo, glasom katere se hočejo urediti in spremeniti okraji katoliških far v Prekmurju. Zatorej prijavimo tudi mi, z odličnim spoštovanjem podpisani farani in katoličani iz občin Hodoša in Domanjšovcev našo prošnjo.

Za našo cejlo versko življenje bi bijlo popolnoma in najboljše škodljivo, če bi nas vcepili bodisi ali v Kančovcih ali pa v Velikih Dolencih stoječo faro in tema nas naš kraj dodelili, to pa radi tega najbolje, ker sta ti občini od nas jako oddaljeni, pa mi tudi ne razumemo isti jezik, ki se rabi v istih farah.

V jako mali števili živemo mi tukaj katoličani na tej krajini, okolik nás je morje protestantov, kljub temu pa čutimo jako potrebnost do svete maše in svete predge, ki je potrebna najmanj vsako nedeljo in vsak svetek in jo hočemo tudi tako poslušati, da jo bomo razumeli. Če se izvede nameravana nova razdelitev, odpadnemo od te mogočnosti in se tudi bojimo, da če ne dobijo naši otroci tudi v tem smislu svoj verouk in se ne bodejo mogli poslužiti svoje katoličanske vere po načinu, kakor dosedaj, ne bodo več verni h katoliški veri in jo zapustijo.

V takih prevažnih katoliških vprašanjih in interesih se nemre opoštovati le samo državna meja, specielno ne v naših krajih, kjer je kljub državne meje popolnoma obdržana in v veljavi – samo od sebe razumljivo – enota fárnikov reformirane in pa evangeličanske gmajne. Ker je dovoljeno, da smemo v gospodarskem smislu obdelati naše obmejne zemlje, moremo še bolje biti na tem mi otroki enotne katoliške svete cerkvi, da naj iz državnih interesov ne prijde v nevarnost naša katoliška duša, moremo biti na tem, da náj to katoliško dušo še bolje vzgojimo in nam jako boli ista pesem, ki jo že naprej slišimo za slučaj izvedbe nove razvrstitvi: náj je zadostno, če pridobimo samo vsaki četrti svetek našo sveto božjo službo. Kakor je na primer v Burgenlandu državna meja ni razdelila, ni razvrstila katoliške fare, ravno tako ostane tudi še dalje v veljavi enota in enotnost katoliških far pri nas na tej Slovenski krajini, da to zahteva korist katoliške matere cerkvi, kadar je tudi vredjeno prijateljsko razmerje med sosednimi državami.

Presvetli in velečastni Gospod Knezoškof,

ponižno vas prosimo, da náj njihájo nas tudi še nadalje v zvezi in področju naše fare v občini Kerca in naj bodejo nam na pomoč, da náj nas obmejna policija ne zadržavlja pri izvrševanju in opravljanju naše svete vere, ravnotako, kakor tudi ne zadržavlje protestante.

Obmejna policija ima mogočnost nas kontrolirati, v resnici in dejansko je pa le katoliški prospéh, za katerega molimo pri Vašemi Prezvišanosti. To nas sili na to prošnjo in radi tega smo nagnjeni k fari Kerci in se moremo držati k isti. Samo to je edina mogočnost za to, da lahko oskrbimo naše verske katoliške potrebe. Od 1. decembra 1923 naprej dalje, ko se je odcepila ta Slovenska krajina

od škofije v Szombathely-ju, smo smeli samo trikrat iti v cerkev, in sicer v Kerco, da je to od slučaja do slučaja obmejna policija nam dovolila. Dobro poti tudi samo tja imámo in smo v bližini. Drugače pa, ker so poti proti drugim krajem neporabljive, tudi je oddaljenost prevelika, bi mogli žalibog naše lejpe svetke opraviti in preživeti brez svete meše.

Ponavljajoč našo prošnjo ostanemu Prevzvišanemu in Velečastnemu našemu gospodu Knezoškofu udani farniki ...

Dokument št. 11: Poročilo škofa Karlina o opravljeni vizitaciji prekmurskih župnij, 20. 6. 1924, v: NŠOM, Prezidialne zadeve.

Škof Karlin je v mesecu maju 1924 opravil svojo prvo kanonično vizitacijo prekmurskih župnij. Po opravljeni vizitaciji je poslal poročilu dr. Vojislavu Janjiću, ministru ver. V poročilu je navedel, da je ljudstvo verno in dobro in da se pri mnogih duhovnikih čuti naklonjenost do sombotelske škofije. Kljub temu je večina duhovnikov po začetnem nezaupanju z naklonjenostjo sprejela novo cerkveno oblast. Škof ministru svetuje, naj državna oblast upošteva in ohrani nekoliko poseben prejšnji status katoliške cerkve v Prekmurju.

Gospodu dr. V[oislavu] Janjiću
Ministru ver
v Beogradu

V dnevih od 2.-25. maja t. l. sem opravil v Prekmurju kanonično vizitacijo in birmovanje. Po vrnitvi poročam o vtisih svojega službenega potovanja naslednje.

Ljudstvo, ki je pripadlo naši državi in je od 1. decembra naprej prideljeno apostolski administraciji lavantinskega škofa, je videti dobro, verno, pobožno in zanesljivo. Že vsled prejšnjih razmer siromašno, je po preobratu moralo po boljševiškem nasilju mnogo trpeti. Zato je veselo in navdušeno pozdravljalo osvobojenje. Kakor pa sem izvedel od ljudstva in od njegovih duhovnih in političnih voditeljev, je povzročil prvi nastop vojaštva in uradništva v zvezi z gospodarskim težavami in s pomankanjem vsakdanjih potrebščin, npr. soli in tobaka, precejšnjo nezaupnost in nezadovoljstvo. Ker se razmere boljšajo, se mišljenje ljudstva v tem oziru obrača na bolje.

Novega apostolskega administratorja so prebivalci brez razlike narodnosti sprejemali z vsem spoštovanjem in z velikim navdušenjem ter so mu kazali odkritosrčno prijaznost in vdanost.

Duhovščina, ki je ostala na svojih mestih, je bila v osnovnih, srednjih in višjih šolah brezizjemno ogrsko vzgojena. Učne in strokovne knjige, ki jih je rabila in jih še rabi, so večinoma ogrske. Kljub temu je po požrtvovalnem delu posameznih duhovnikov ljudstvo z nabožnimi knjigami in časopisjem v domačem jeziku kolikor toliko preskrbljeno.

Do 1. decembra 1923 je obstajala med prekmursko duhovščino in somboteljskim škofom tista tesna vez, ki jo ustvarja cerkvenopravno razmerje katoliškega klera do zakonitega ordinarija.

Naravno je, da se takšen položaj ni dal mahoma preobrniti, in da je bilo pred vizitacijo tu in tam opaziti znake nekega nezaupanja do nove cerkvene oblasti in njenih ukrepov.

Vse kaže, da je medsebojni stik ob vizitaciji marsikaj pojasnil, da se je duhovščina sprijaznila z novimi razmerami ter se je z zaupanjem oklenila svoje sedanje duhovne oblasti. Ni dvoma, da bo tudi v državnem oziru duhovščina z verniki vred stala na svojem mestu ter storila svojo dolžnost.

Zdi se potrebno, da v tem pogledu pripomnim tole:

Prejšnja ogrska vlada je duhovščino zelo ščitila in ji je pripoznavala velike ugodnosti in pravice, kakor v njenem javnem delovanju tako z ozirom na njen gmotni položaj. Skrbela je za to, da so verniki in cerkveni patroni dajali duhovnikom in cerkvam, kar jim je šlo po zakonitih pogodbah in predpisih.

Zlasti so uživale z velikimi žrtvami ustanovljene in vzdrževane verske (katoliške) šole pod neposrednim vodstvom škofa in cerkvenih zastopnikov državnemu priznanje, varstvo in podporo.

Ni izključeno, da bistvene izpremembe v tem dvojnem oziru ne bi imele dobrih posledic. Prosil bi torej, da bi se na merodajnih mestih državne uprave blagovolilo to upoštevati. Tudi bi bil g. ministru hvaležen za dobrotno obvestilo, ali je upati, da bo državna vlada v zadevi dosedanjih dolžnostih patronov in župljanovov napram cerkvi in duhovščini, in v zadevi verskih (katoliških) šol v Prekmurju varovala in ščitila prejšnje stanje.

Končno menim: če bodo vodilni učitelji prebivalstvo v Prekmurju razumno in modro podpirali v njegovih verskih, kulturnih in gospodarskih težnjah ter mu bodo izkazovali od svoje strani zaupanje, se bo tudi hvaležno ljudstvo kmalu utrdilo v zaupanju in vdanosti do države in državne oblasti.

...

Maribor ob Dravi, 20. junija 1924
Vdani
+ Andrej

POVZETEK

Čeprav je bilo Prekmurje avgusta 1919 formalnopravno priključeno h Kraljevini SHS, je do 1. decembra 1923 ostalo pod sombotelsko škofijo. Do dokončne rešitve vprašanja cerkvene pripadnosti in ureditve je prišlo šele po izvedeni razmejitvi med madžarsko in jugoslovansko državo. 1. decembra 1923 je bil lavantinski škof Karlin imenovan za apostolskega administratorja delov sombotelske škofije, ki so prišli pod Kraljevino SHS.

Pod upravo lavantinskega škofa je s 1. decembrom 1923 prišlo 6 župnij iz dekanije Dolnja Lendava (Beltinci, Bogojina, Črenšovci, Turnišče, Dolnja Lendava, Turnišče), 10 župnij iz dekanije Murska Sobota (Cankova, Gornji Petrovci, Gornja Lendava/Grad, Martjanci, Murska Sobota, Pečarovci, Pertoča, Sv. Benedikt – Kančevci, Sv. Jurij v Prekmurju, Tišina) in dve župniji iz dekanije Monošter (Martjanci, Veliki Dolenci). Zaradi neujemanja državnih in cerkvenih meja je pod apostolsko administraturo prišlo še deset občin, katerih župnijski sedeži so bili na Madžarskem: Pince, Motvarjevci, Domanjševci, Ivanjševci, Središče, Lončarovci, Hodoš, Krplivnik, Trdkova in Martinje. Ko je lavantinska škofija prevzela upravo nad navedenimi župnijami in občinami, je zaradi zagotavljanja pastoralne oskrbe novih vernikov prišlo do preoblikovanja župnijskih in dekanijskih meja, ki je bilo pereče zlasti v versko in nacionalno neenotni soboški dekaniji, saj je bilo pastoralno vprašanje povezano z jezikovnim oz. nacionalnim vprašanjem.

Na izvedene spremembe so se verniki in duhovniki različno odzvali, ponekod se je kazala precejšnja navezanost na stara župnijska središča in sombotelsko škofijo. Tako so si predvsem verniki iz župnij Krčica, Hodoš in Gornji Senik, ki so bili večinoma madžarske narodnosti, prizadevali, da bi bodisi še nadalje ostali pri svojih starih župnijskih sedežih bodisi bi jim bilo dovoljeno, da bi tja hodili k bogoslužju, čemur pa ne cerkvene in ne posvetne oblasti niso bile posebno naklonjene. Navezanost na sombotelsko škofijo se je kazala tudi pri duhovnikih, ki pa so se kljub temu – kot je pri prvi kanonični vizitaciji opazil škof Karlin – po začetnem oklevanju in dvomih z velikim zaupanjem oklenili novih cerkvenih oblasti. Ker se nova župnijska ureditev ni zmeraj izkazala za najbolj ustrezno in ker so izbruhnili celo spori med novopriključenimi in starimi verniki, je prišlo do poskusov ustanavljanja novih župnij in ekspozitur (Trdkova, Kuzma, Boreča, Hotiza), ki se večinoma niso uresničili.

KLJUČNE BESEDE: *Prekmurje, cerkvena zgodovina, lavantinska škofija, cerkvenoupravna ureditev, župnijska mreža*

Summary

THE JOINING AND CHURCH-LEGAL ARRANGEMENT OF PREKMURJE FOLLOWING THE ANNEXATION TO THE KINGDOM OF SERBS, CROATS, AND SLOVENIANS IN SOURCES OF ARCHDIOCESAN ARCHIVES IN MARIBOR

Although Prekmurje was formally and legally annexed to the Kingdom of Serbs, Croats, and Slovenians in August 1919, it remained part of the Diocese of Szombathely until 1 December 1923. The final solution of the question about the church affiliation and arrangement was reached only after the delimitation

between the Hungarian and Yugoslav states. On 1 December 1923, the Bishop of Lavant, Andrej Karlin, was appointed apostolic administrator of parts of the Diocese of Szombathely which became part of the Kingdom of Serbs, Croats, and Slovenians.

A total of 6 parishes from the deanery of Dolnja Lendava (Beltinci, Bogojina, Črenšovci, Turnišče, Dolnja Lendava, Turnišče), 10 parishes from the deanery of Murska Sobota (Cankova, Gornji Petrovci, Gornja Lendava/Grad, Martjanci, Murska Sobota, Pečarovci, Pertoča, Sv. Benedikt – Kančevci, Sv. Jurij v Prekmurju, Tišina), and two parishes from the deanery of Monošter (Martjanci, Veliki Dolenci) were transferred under the administration of the Bishop of Lavant on 1 December 1923. Due to the mismatch of state and church borders, another ten municipalities, the parish seats of which were located in Hungary, were placed under the apostolic administration: Pince, Motvarjevci, Domanjševci, Ivanjševci, Središče, Lončarovci, Hodoš, Krplivnik, Trdkova, and Martinje. When the Diocese of Lavant took over the administration of the stated parishes and municipalities, a rearrangement of parish and deanery borders occurred due to the need to ensure pastoral care to new believers; the issue was especially burning in the religiously and nationally non-uniform deanery of Murska Sobota. The pastoral question was closely connected to the question of language. Believers and priests responded differently to the changes: in places a considerable attachment to old parish centres and the Diocese of Szombathely was displayed, which was most frequently connected to the national or linguistic question. Primarily believers from the parishes of Krčica, Hodoš, and Gornji Senik, who were mostly of Hungarian nationality, strived to either remain at their old parish seats or they would be allowed to attend services there; neither the church nor the state authorities were especially keen on the idea. The attachment to the Diocese of Szombathely was also present with the priests but who nevertheless—as Bishop Karlin noticed upon his first canonical visitation—clung to the new church authority with great expectations. Since the new parish arrangement has not always proved to be the most appropriate and since even some disputes between the newly annexed and old believers broke out, attempts to establish new parishes and branches arose (Trdkova, Kuzma, Boreča, Hotiza), which were mostly not realised.

KEYWORDS: *Prekmurje, church history, Diocese of Lavant, church-legal order, parish network*